

VAJĀŠANA

Vajāšana ir jebkura vairākkārtēja, sistemātiska un ilgstoša personas nefiziska ietekmēšana ar mērķi radīt upurī bailes un trauksmes sajūtu, lai mainītu un panāktu sev vēlamu cietušā uzvedību un paturētu kontroli pār cietušo.

KĀ IZPAUŽAS VAJĀŠANA?

- Regulāra upura izsekošana ierastajās ikdienas gaitās, piemēram, ceļā no mājām uz darba vietu, mācību iestādi, veikalu, citām vietām, kuras upuris mēdz regulāri apmeklēt;
- Upurim negaidīta, iepriekš nesaskaņota varmākas ierašanās viņa dzīves vietā vai darba vietā;
- Regulāra, uzmācīga un biedējoša kontaktēšanās ar upuri – ar telefona, īsziņu, e-pasta starpniecību. Bieži tiek sūtītas īsziņas vai zvanīts vēlu vakarā un pa nakti;

KĀ IZPAUŽAS VAJĀŠANA?

- Regulāra dažādu bojājumu nodarīšana upura īpašumam, piemēram, automašīnas saskrāpēšana, dzīvokļa durvju bojāšana, stiklu izsišana, mājdzīvnieku kropļošana vai nogalināšana, dzīves vietas izdemolēšana, u.c.;
- Uzmācīga dažādu nevēlamu dāvanu pasniegšana upurim, piemēram, regulāra ziedu nosūtīšana, „mīlestības” vēstuļu nosūtīšana, dāvanu atstāšana pie upura mājvietas durvīm, u.c.;
- Regulāra aizskarošu, biedējošu un divdomīgu publisku komentāru izteikšana par upuri interneta vidē, piemēram, interneta sociālajos tīklos Facebook, Instagram u.c.;

KĀ IZPAUŽAS VAJĀŠANA?

- Draudi upurim, ka var ciest pats upuris, viņa bērni, tuvinieki un draugi;
- Upura radnieku, draugu un darba kolēģu regulāra un sistemātiska ietekmēšana – stāstot par upuri nepatiesas un apmelojošas ziņas, vai cenšoties pārliecināt, cik vajātājam ir svarīgas attiecības ar upuri, cik ļoti viņš viņu „mīl”;
- Kopīgo bērnu iesaistīšana un „uzpirkšana” ar dāvanām un solījumiem, lai tie mēģinātu ietekmēt upura uzvedību, visbiežāk, lai upuris atjaunotu kopdzīvi ar varmāku.

01

RISKI, KAS SAISTĪTI AR VAJĀŠANU

Ja upuris piedzīvo vajāšanu, tas norāda uz augstu apdraudējuma risku upura veselībai un dzīvībai, kā arī upura tuvinieku veselībai un dzīvībai.

02

RISKI, KAS SAISTĪTI AR VAJĀŠANU

Parasti varmāka uzsāk vajāšanu pēc tam, kad upuris ir pārtraucis vardarbīgās attiecības un dzīvo šķirti no varmākas. Sajūtot savu varas pozīciju apdraudējumu, varmāka cenšas palielināt kontroli pār upuri – kļūstot arvien agresīvāks, uzstājīgāks un rafinētāks ar vienu mērķi - atjaunot ierastās attiecības vai mēģināt paturēt kontroli pār upuri.

03

RISKI, KAS SAISTĪTI AR VAJĀŠANU

Vardarbības ģimenē vai starp intīmajiem partneriem gadījumos vajāšana ir īpaši bīstama, jo varmākam ir ļoti daudz informācijas par upuri – upura ieradumi, ikdienas gaitas, darba vieta, radnieki, upura vājās vietas utt., kas vajāšanas procesu padara īpaši „ērtu”.

76%

no sievietēm, kuras ir nogalinājuši intīmie partneri, iepriekšējā gada laikā piedzīvojušas vajāšanu, apliecina ASV veikts pētījums. Savukārt 85% no sievietēm, kuras ir piedzīvojušas slepkavības mēģinājumu, bet ir izdzīvojušas, pirms tam ir cietušas no vajāšanas. Vajāšana intīmajās attiecībās tiek tieši saistīta risku upurim tikt nonāvētam.

KĀ SEVI PASARGĀT NO VAJĀŠANAS?

Kopš 2014.gada vardarbības upuri var vērsties policijā un tiesā, lai saņemtu aizsardzību pret vardarbību, tai skaitā arī vajāšanu.

01 POLICIJA VAR PIENĒMT LĒMUMU PAR VARMĀKAS NOŠĶIRŠANU

Ja tava dzīvība, brīvība un veselība ir apdraudēta, zvani uz tālr. 110 vai 112. Policijas darbinieks, ierodoties notikuma vietā, noskaidros notikuma apstākļus (aizpildīs ziņojumu par notikumu), cietušo personu un vardarbīgo personu, kā arī noskaidros, vai pastāv tūlītēji draudi cietušā dzīvībai, brīvībai vai veselībai.

POLICIJA VAR PIENEMT LĒMUMU PAR VARMĀKAS NOŠĶIRŠANU

Ja policijas darbinieks konstatēs, ka pastāv tūlītēji draudi cietušajam un ja cietušais to vēlēšies, policija var pieņemt lēmumu par nošķiršanu, uzliekot par pienākumu varmākam pamest mājokli, netuvoties mājoklim un nesazināties ar cietušo. Policijas lēmums par nošķiršanu darbosies līdz 8 dienām. Ja cietušais vēlas, lai tiesa izskatītu jautājumu par pagaidu aizsardzību, kas darbotos ilgāku laiku (līdz 30 dienām vai pat līdz 1 gadam un ilgāk) un policijas darbiniekam ir iesniegts attiecīgs pieteikums, policijas lēmumā par nošķiršanu norāda datumu un tiesu, kur saņemt tiesas lēmuma par pagaidu aizsardzību norakstu.

02 TIESA VAR PIENEMT LĒMUMU PAR PAGaidu AIZSARDZĪBU

Cietušais pats arī var vērsties tiesā ar pieteikumu par pagaidu aizsardzību. Ja ir augsts apdraudējuma risks un aizsardzība ir nepieciešama nekavējoties, tad tiesa var pieņemt lēmumu par pagaidu aizsardzību ne vēlāk kā nākamajā darba dienā. Tiesa var izskatīt pieteikumu arī ilgāk (piemēram, ja ir jāpieprasa papildus informācija), bet ne ilgāk kā 20 dienu laikā.

TIESA VAR PIEMĒROT DAŽĀDUS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS, TAI SKAITĀ ARĪ TĀDUS, KAS VAR PASARGĀT CIETUŠO NO VAJĀŠANAS:

- aizliegums varmākam tuvoties upura mājoklim tuvāk par tiesas noteikto attālumu (piemēram, 100 m);
- aizliegumu varmākam uzturēties noteiktās vietās un tuvoties tām – darba vietai, izglītības iestādei, u.c.;
- aizliegumu satikties ar upuri un uzturēt ar viņu fizisku vai vizuālu saskari (piemēram, ja varmāka un cietušais nejauši satiekas, tad varmākas pienākums ir nekavējoties doties prom no cietušā);

TIESA VAR PIEMĒROT DAŽĀDUS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS, TAI SKAITĀ ARĪ TĀDUS, KAS VAR PASARGĀT CIETUŠO NO VAJĀŠANAS:

- aizliegums varmākam jebkurā veidā sazināties ar cietušo, izmantojot jebkurus informācijas nodošanas veidus, lai sazinātos ar cietušo, t.i. zvanīt, sūtīt īsziņas, sūtīt e-pasta vēstules, izmanto sociālos medijus [draugiem.lv, Facebook, Twitter], lai sazinātos ar cietušo;

TIESA VAR PIEMĒROT DAŽĀDUS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS, TAI SKAITĀ ARĪ TĀDUS, KAS VAR PASARGĀT CIETUŠO NO VAJĀŠANAS:

- aizliegums varmākam, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar cietušo – varmākam ir aizliegts lūgt savus draugus, radniekus, darba kolēģus un citas personas sazināties ar cietušo, lai nodotu jebkādu informāciju, kā arī lai organizētu tikšanos ar cietušo;

TIESA VAR PIEMĒROT DAŽĀDUS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻUS, TAI SKAITĀ ARĪ TĀDUS, KAS VAR PASARGĀT CIETUŠO NO VAJĀŠANAS:

- aizliegums varmākam izmantot cietušā personas datus, tai skaitā tos publiskot, piemēram, publicēt jebkādu informāciju par cietušo sociālajos medijos – Facebook, Instagram, Tik Tok u.c., stāstīt jebko par cietušo saviem draugiem, radniekiem, darba kolēģiem.

KO DARĪT, JA VARMĀKA PĀRKĀPJ TIESAS LĒMUMU?

Ja varmāka neievēro tiesas uzliktos pienākumus un aizliegumus, tad par to cietušais nekavējoties informē atbildīgo Valsts policijas darbinieku. Konstatējot, ka varmāka ir pārkāpis tiesas lēmumu, policijas darbinieks pieņem lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu. Saskaņā ar Krimināllikumu par ļaunprātīgu tiesas nolēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nepildīšanu soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

03 PAR VAJĀŠANU VARMĀKU VAR SAUKT PIE KRIMINĀLATBILDĪBAS

Kopš 2018.gada vajāšana ir noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu ir paredzēta kriminālatbildība. Saskaņā ar Krimināllikuma 132.1 pantu (Vajāšana), par vairākkārtēju vai ilgstošu citas personas izsekošanu, novērošanu, draudu izteikšanu šai personai vai nevēlamu saziņu ar šo personu, ja tai ir bijis pamats baidīties par savu vai savu tuvinieku drošību, soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Lai policija uzsāktu kriminālprocesu par vajāšanu, cietušajam ir jāvēršas ar rakstisku iesniegumu policijā.

PAR VAJĀŠANU VARMĀKU VAR SAUKT PIE KRIMINĀLATBILDĪBAS

Kopš 2018.gada vajāšana ir noziedzīgs nodarījums, par kura izdarīšanu ir paredzēta kriminālatbildība. Saskaņā ar Krimināllikuma 132.1 pantu (Vajāšana), par vairākkārtēju vai ilgstošu citas personas izsekošanu, novērošanu, draudu izteikšanu šai personai vai nevēlamu saziņu ar šo personu, ja tai ir bijis pamats baidīties par savu vai savu tuvinieku drošību, soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Lai policija uzsāktu kriminālprocesu par vajāšanu, cietušajam ir jāvēršas ar rakstisku iesniegumu policijā.

SVARĪGI ATCERĒTIES!

Gan vēršoties tiesā ar pieteikumu par pagaidu aizsardzību, gan arī policijā, lai ierosinātu kriminālprocesu, liela nozīme ir pierādījumiem.

KĀ PIERĀDĪT VAJĀŠANAS DARBĪBAS?

- E-pasta sarakste, kurā ir redzami gan draudi, gan arī sarakstes regularitāte un biežums;
- Privātā sarakste sociālo mediju interneta portālos un mobilā tālruņa lietotnēs, kurā ir redzami draudi un sarakstes biežums un laiks;
- Publiski komentāri sociālajos medijos – noteikti jāizdara ekrānšāviņi (screenshots) vai arī jānofotografē ar telefonu, jo pēc laika varmāka savus komentārus var izdzēst;
- Izdrukas par saņemtajiem zvaniem no varmākas vai ekrānšāviņi no ienākošo zvanu saraksta mobilajā telefonā;

KĀ PIERĀDĪT VAJĀŠANAS DARBĪBAS?

- Fotogrāfijas, kurās ir fiksēti nodarītie mantas bojājumi – piemēram, saskrāpēta mašīna, bojātas mājokļa durvis, u.c.
- Aculiecinieku liecības – iespējams, varmākas klātbūtni ir redzējuši darba kolēģi, mājinieki, draugi;
- Jebkurš pierādījums, kas pierāda vajāšanu.

KĀ VAR SAŅEMT PALĪDZĪBU?

Kopš 2015.gada Latvijā ir pieejama valsts apmaksāta sociālā rehabilitācija vardarbības upuriem, tai skaitā tām personām, kas ir piedzīvojušas vajāšanu. Rehabilitācijas programmā ietilpst uzturēšanās krīzes centrā līdz 60 dienām vai 20 speciālistu konsultācijas, ja upuris vēlas palikt savā dzīves vietā. Lai saņemtu valsts apmaksāto pakalpojumu, cietušajam ir jāvēršas ar iesniegumu savas pašvaldības sociālajā dienestā vai tās pašvaldības sociālajā dienestā, kurā vēlas saņemt rehabilitāciju, vai arī pie pakalpojumu sniedzēja.

KUR MEKLĒT PALĪDZĪBU?

Biedrība "Centrs MARTA" sniedz palīdzību vardarbībā cietušajiem un cilvēktirdzniecības upuriem. Mūsu atbalstu var saņemt Rīgā, Liepājā un Rēzeknē.

RĪGĀ

tālr. +371 67378539,
centrs@marta.lv

LIEPĀJĀ

tālr. +371 29195442,
centrs@martaliepaja

SAVĀ SOCIĀLAJĀ DIENESTĀ

RĒZEKNĒ

tālr. +371 25648595,
rezekne@marta.lv

Informatīvais materiāls "Vajāšanas atpazīšana un rīcība tās gadījumā" ir sagatavots ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par tā saturu atbild "Centrs MARTA".

